ע: איזהו נשך פרק חמישי בבא מציעא

אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית. [א] פי' בקונטרס כל האחריות נכסים על המקבל ושם אותם במעות עליו וכל זמן שאין נותן לו מעותיו מולקים השכר ואע"ג דמשנה ימירא היא להא תנא ליה (לעיל דף פח.) אין מושיבין חנווני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא דהפסד וכל שכן הכא דמקבל עליה כל אחריות נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין לאן ברזל מן העכו"ס ולפירושו לא הוי רבית זו אלא מדרבנן שהוא קרוב לשכר ולחוק להפסד וקשה דמאי פריך בגמרא ממתניתין דהכא אמתני' דבכורות (דף פז. ושם: ד"ה אין) הא ע"כ ס"ל למקשה דמתניתין דבכורות בדלא קביל עליה נכרי אונסא וזולא מדפריך רבא אשיעורא דאגבי אי דקביל עליה אונסא וזולא לאן ברזל קרית ליה ואם כן על כרחך הויא רבית דרבנן ואפ"ה הוה אתי ליה שפיר הא דפטירי מן הבכורה משום כיון דלא נקיט מריה זוזי בכשותיה קיימי לאמאר בהדיא האי טעמא בפ"ב דבכורות (שם) מקמי דלמינן עלה ממתני' דהכא וא"כ מאי קשיא ליה ממתניתין דהכא ועוד דפריך בגמרא ולפלוג וליתני בדידיה אבל קיבל עליה אונסא וזולא מקבלין הא עיקר מתניתין לא אתא אלא לאשמועי דמן עכו"ס מקבלין כדפירש בקונטרס אבל בישראל דקביל עליה טתן אונסא וזולא דמקבלין לא אצטריך כלל דהא מרישא שמעינן לה אבל מקבלין עגלים וסייחים וכו' ונראה כמו שפי' רבינו תם דמתני' דהכא אייר ברבית דאוריתא שפסק דמים על הלאן וגם פסק דמי השבח וקבל עליו לתת בכל שנה דבר קצוב בין יהיה שם שבח בין לא יהיה והיינו רבית קצוצה ותנא ההיא דתנווני שהוא רבית דרבנן והכא קמ"ל דהאי רבית דאוריתא הוא כדקתני מפני שהוא רבית כלומר רבית דאוריתא ואע"ג דקתני לעיל (דף סד:) לא ישכור הימנו בפחות מפני שהוא רבית והיינו רבית דרבנן לפר"ת שעשה נכייתא דבית בנכייתא דשדה התם אצטריך לאשמועינן דהוי רבית דרבנן דלא הוי כמו שאר משכנתא בנכייתא דשריא אבל האי מפני שהוא רבית דהכא אי לאו דאוריתא קאמר מאי קמ"ל וכפר"ת משמע בירושלמי דקאמר איהו לאן ברזל היה לו ק' לאן ואמר ליה הרי עשויות לך בק' דינרים של זהב ולבות ומלב וגיות שלך ואם מתו אתה חייב באחריותן ואתה מעלה לי שכר פלג אחת ואחת משלך באחרונה אסור משמע בהדיא ששם עליו הקרן והשבח והשתא א"ש דאי לאו מתני' דהכא לא הוי קשה לן מתני' דבכורות אמאי פטורין דשפיר תשיבי ברשות הנכרי כיון דאי לא יהיב ליה זוזי תפיס לבהמה ואי לא משכח לבהמה תפיס לולד אע"פ שנותן לו מהם קצבה בכל שנה ולהכי לא נפקי ולדות אכתי ברשות נכרי כדאמרינן בגמרי כשאר מלוה ורבא מסיק דהאי דפטור מן הבכורה לאו משום דקיימא ברשותא דמרה אלא משום דחשיב יד נכרי באמצע כדמפרש ואזיל ובכל דהוא יד נכרי באמצע פטור דלא קרינא ביה כל מקנך תזכר (שמות לד) דמשמע שתהא מכל וכל רשות ישראל שלא תהא יד נכרי באמצע כלל ופריך נמי שפיר לפלוג וליתני בדידיה אע"ג שכבר שמעינן לה מרישא כמו כן מקבלין לאן ברזל מן העכו"ס אינו חידוש ועוד אית לן לאיפלוגי בדידיה: **ואי** לא משכח לבהמה תפיס לולד הוה ליה יד נכרי באמצע. וא"ת מ"ש מבהמת אריגא דחייבת בבכורה לגיסא קמא דרבא בפ"ק דפסחים (דף י. ושם ד"ה התם) היכא דמצי ישראל לקלוקיה בזוזי וה"נ אי יהיב ליה זוזי לא תפיס לא לבהמה ולא לולדות וי"ל דהתם עיקר הבהמה של ישראל מתחילה אלא דמשועבדת לאריגא וכיון דמצי לקלוקי בזוזי לא יצאת מרשות ישראל ולא חשיב יד נכרי באמצע אבל הכא דמתחילה הבהמה של נכרי כל זמן שיש לו לנכרי כח זה דאי לא יהיב זוזי תפיס לבהמה לא יצאת מרשות הנכרי ומקרי יד נכרי באמצע ולא נסתלק לגמרי:

תשיך לא סני דלאו הבי. אבל אי תשוך ניחא דלא סני דלא תשוך דאסור להלוות לו בחנם כדאמר קרא (דברים ז) לא תחנם ועוד שאמר הכתוב להלוות להם בריבית[1] וא"ת ומאי פריך מהאי קרא הא לא אסור אלא מדרבנן גזירה שמא ילמוד ממעשיו כדאמרינן בסמוך וי"ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחמנא לנכרי תשיך[2] לא היה להם לחכמים לאסור והא דדרים ליה מקרא דשלמה דע"ג דלא אסור אלא משום גזירה אפשר דשלמה גזר אי נמי שלמה דיבר ברבית דאוריתא ורבנן הוא דאסמכוה מילתייהו אקרא דידיה ומה שנהגו עתה להלוות לנכרים אור"ת משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל וקי"ל כאידך ליצנא דמתני הא דרב הונא אבריתא דרב יוסף ולא אסרו מעולם רב נחמן ורב הונא רבית לנכרי ואפי' לגיסא קמא יש להתיר לפי שיש עליהם מס מלך ודברים והכל הוי כדי מיינו ועוד שאנו ברויין בין האומות ואי אפשר לנו להשתכר בשום דבר אם לא נישא וניתן עמהם הלכך אין לאסור רבית שמא ילמוד ממעשיו יותר משאר משא ומתן וא"ת כיון דרבית עכו"ס שרי לאידך ליצנא למה לא היה אומו אהלוה בריבית במתים שהמיה יחזקאל בנקעת דוומא כדאמר בתרגום [ירושלמי] של והוה כד שלח פרעה וי"ל דשמא בני נח היו מוזהרין על הרבית כמו שהוזהרו על הגזל ואע"ג דרבית לא אתי מגזל (לעיל פא.) מ"מ כי היכי דדרשינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נ:) דבני נח מוזהרין על עון הגן ולא גזל ה"ה לרבית ואומאה ואם תאמר ואם כן מאי פריך תשיך לא סני דלא תשיך דלמא אתי למימר אע"ג דהוזהרו על הרבית זה מזה שרי ליה לעכו"ס להלוות לישראל ברבית דאם היה אסור א"כ היה עובר ישראל משום לפני עור וי"ל דמלא תשיך לאחיך נפקא הא לנכרי

מתני' [1]א אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם [2]ב ולוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב מלוה ישראל מעותיו של עכו"ם מדעת העכו"ם אבל לא מדעת ישראל: **גמ'** למימרא דברשותא דמקבל קיימא ורמינהו [2]ג המקבל צאן ברזל מן הנכרים ולדות פטורין מן הבכורה אמר אביי לא קשיא הא דמקבל עליה אונסא וזולא הא דלא קביל עליה אונסא וזולא א"ל רבא אי דקביל עליה מרה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ועוד אדתני סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם [3]ליפלוג בדידיה במה דברי' אמורים דלא קביל עליה [4] אונסא וזולא אבל קביל מרה אונסא וזולא שפיר דמי אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא וגבי בכורות היינו טעם דולדות פטורין מן הבכורה [5]כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפיס לה לבהמה ואי לא משכח לה לבהמה תפיס להו לולדות והוי ליה יד נכרי באמצע [6]וכל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה [1]מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו מאי לחונן דלים אמר רב כגון שבור מלכא אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא אלא [7]דאפילו רבית דעובד כוכבים איתיביה רבא לרב נחמן [2]לנכרי תשיך מאי תשיך לאו תשוך לא תשיך לא סני דלאו הכי לאפוקי אחיך דלא אחיך בהדיא כתב ביה ולאחיך לא תשיך לעבור עליו בעשה ולא תעשה איתיביה לוין מהן ומלוין אותם ברבית וכן בגר תושב אמר רב חייא בריה דרב הונא לא נצרכא [3]אלא בכדי

מתני' אין מקבלין לאן ברזל. כל אחריות הנכסים על המקבל ושם אותם עליו במעות וכל זמן שאין נותן לו מעותיו מולקין השכר. ואע"ג דמשנה ימירא היא להא תנא ליה (לעיל דף פח.) אין מושיבין חנווני למחצית שכר משום דקיבל כל האחריות עליו נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין לאן ברזל מן העכו"ס: **מדעת העכו"ס.** מפרש בגמרא [6]: **גמ'** למימרא דסתם לאן ברזל ברשותא דמקבל קיימא. ובאחריותו מדקתני [2] שהוא רבית: **ולדות פטורין מן הבכורה.** לא מיבעיא אמהות דפטורות מן הבכורה שאם ילדה בכור אינו קדוש שהרי הן עצמן של נכרי והתורה אמרה בישראל[1] ולא באחרים אלא אפילו ולדות שחציין של ישראל אותן המגיעין לחלק ישראל פטורין מן הבכורה כשיתעברו וילדו. אלמא ברשותא דנותן קיימי דאי באחריות דמקבל קיימי אמאי פטורין: **הא דקביל עליה נכרי אונסא וזולא.** מתניתין דבכורות כגון דקיבל עליה אונסא וזולא ומתני' דהכא דלא קביל עליה אונסא וזולא: **אי דקביל עליה נכרי אונסא וזולא לאן ברזל קרית ליה.** הלא הם פוחתים אלו: **ועוד.** אי אית דהיכא דקביל עליה אונסא וזולא קרית ליה לאן ברזל: **אדתני סיפא.** דמתני' אבל מקבלין לאן ברזל מן העכו"ס: **ליפלוג וליתני בדידיה.** כישראל: **אידי ואידי דלא קביל עליה.** בעל הבהמות אונסא וזולא וברשותא דמקבל קיימי: **וגבי בכור היינו טעמא דפטורין מן הבכורה.** כיון דאי אתי נכרי תבע זוזי כמו ששמאן עליו ולא יהיב ליה תפיס לה לבהמה הראשונה שהיתה שלו ואי לא משכח בהמה תפיס לולדות המגיעין לחלקו של ישראל: **הוה ליה יד נכרי באמצע.** יש לו כח בולדות הלכך אף הן פטורין מן הבכורה: **שבור מלכא.** מלך פרס היה ונוטל ממון מישראל וחונן בהם דלים נכרים שהם דלים מן המלוה: **אפי' רבית דעובד כוכבים.** שישראל נוטל מן העובד כוכבים יורד לעיסיון: **מאי לאו תשוך.** שמותר אתה ליקח הימנו נשך: **לא תשיך.** דוקא קאמר אתה מן לו רבית: **לא סניא דלאו הכי.** וכי בא הכתוב לנוות עליו ליתן רבית לעכו"ס. דאילו להתיר קאמר פשיטא מהיכי תיתי ליה למיסרי: בכדי

מתני' [1]ד ולוין מהן ומלוין אותן ברבית. [2]ה וכן בגר תושב מלוה ישראל מעותיו של עכו"ם מדעת העכו"ם אבל לא מדעת ישראל. [3]ו ליפלוג בדידיה. [4]ז אונסא וזולא. [5]ח כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפיס לה לבהמה ואי לא משכח לה לבהמה תפיס להו לולדות. [6]ט וכל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה. [7]י דאפילו רבית דעובד כוכבים איתיביה רבא לרב נחמן.

מסורת הש"ס

א) [בכורות טז:]. ב) [לקמן עח.]. ג) בכורות פז.. ד) [לפנינו וליתני בדידיה כל"ל]. ה) [לקמן עח:]. ו) [במדבר ג.]. ז) בס"א טיפ: כדי לחסרס. ח) ממקום: לנכרי תשיך, בס"א: דמלוה לחסרס.

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה הל' יב סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ח:
קו ב מיי' שם פ"ה הלכה ח ועיין שם בהשגות ומ"מ וכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ח:
קז ג ד מיי' פ"ד מהל' בכורות הל' ד סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שכ סעיף ז:
קח ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:
קט ו ז מיי' פ"ה מהל' מלוה ולוה הלכה כ סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ח:

מוסף רש"י

המקבל צאן ברזל מן הנכרים. ששם לו עכו"ם בהמותיו כדמים קטנין ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים. כין מתי כין החלו, ואותן ולדות שיהיו להן עד אותו זמן יהיו כיישם פטורין מן הבכורה. ולגומיהן של אותן לאן ברזל כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה, וטעמא מפרש בגמ' דכיון דאי לא יהיב ליה אחי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואילא משכח בהמה תפיס ולדות, לישתכח דשייכא יד עכו"ם באמצע (שם סז:).

תורה אור השלם

1 מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו: משלי כח ח
2 לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך למען יברכך יי אלהיך בכל משלח ידך על הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה:

דברים כג כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא: (ב) רש"י ד"ה למימרא וסי' מדקתני מפני שהוא:

גליון הש"ם

גמ' **ראש** רבית דעכו"ם. עיין מכות דף כד ע"א:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אין. פירש כו'. כ"כ וכן פי' הרמב"ם ותמה"ם רבינו מי"ד ר"ם קע"ז):

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com